

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

ЗМІСТ

Передмова президента Національного університету «Одеська юридична академія» академіка Сергія КІВАЛОВА	7
--	---

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ КАФЕДРИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

1817–1920 роки	9
1947–1991 роки	10
1992–2000 роки	13
2000–2015 роки	14
2016–2023 роки	18

РОЗДІЛ 2 КОНСЕРВАТИВНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Стрельцов Євген Львович Роздуми щодо розвитку кримінально-правової науки	25
Мирошниченко Наталія Анатоліївна Деякі проблеми, що виникають у зв'язку з розробкою проекту нового КК України	32
Хімченко Світлана Анатоліївна Кримінально-правове значення лікарської помилки	38
Аленін Юрій Павлович, Волошина Владлена Костянтинівна Зв'язок кримінального процесу з кримінальним правом	43
Чугуніков Ігор Іванович Систематичність як ознака складу кримінального правопорушення	47
Гусак Оксана Анатоліївна Схиляння до вчинення самогубства та пособництво у самогубстві	53
Коломієць Юлія Юріївна Суб'єкти впровадження кримінально-правової ідеології	57

Балобанова Дар'я Олександрівна Вимоги якості кримінального закону	64
Полянський Євген Юрійович Щодо подальшого розвитку інституту кримінального покарання в українському праві	70
Шостак Олена Миколаївна Євроцентричність українського кримінального законодавства: принцип субсидіарності та право на життя	76
Тавлуй Олена Вікторівна Контрабанда в Одесі: проблеми та шляхи подолання	82
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна Окремі питання незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги	86
Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна Етика та закон: межі кримінальної відповідальності у медицині	91
Степаненко Оксана Василівна Кібернасильство як форма домашнього насильства	95
Ободовський Олександр Васильович Про об'єкт військових кримінальних правопорушень за проектом нового Кримінального кодексу України: постановка питання	102
Берш Анастасія Яковлівна Кримінальна відповідальність у контексті психічних станів, виниклих під час бойових завдань	109
Пономаренко Денис Васильович Вчинення діяння в умовах воєнного стану як кваліфікуюча ознака кримінального правопорушення	114
Камінський Петро Валерійович Перспективи удосконалення кримінально-правового впливу на явище примушування до шлюбу	121
Малишева Марина Валеріївна Кримінально-правова охорона біологічних прав людини	125
Мальцев Максим Вікторович Кримінальна відповідальність за порушення правил безпеки на виробництві: правовий аналіз	130
Павлова Олександра Сергіївна Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів в Одесі	134

Кулик Анастасія Валеріївна

Основи кримінальної політики протидії кримінальним
правопорушенням проти власності 140

Цибохін Олег Миколайович

Розвиток кримінальних заборон у сфері оподаткування
за КК України 2001 року. 146

Таратинов Юрій Миколайович

Девіантна поведінка в економіці 152

Альбещенко Олексій Станіславович

Застосування приватних військових компаній у сучасних
геополітичних процесах 158

Тарасенко Марія Леонідівна

Поняття вбивства у вітчизняній кримінально-правовій
доктрині: визначення, ознаки, тенденції розвитку. 162

Борисенко Дмитро Юрійович

Особливості реалізації принципу індивідуалізації
кримінальної відповідальності 167

Задорожна Єлизавета Володимирівна

Теорії причинного зв'язку в науці кримінального права 170

Єйникова Валерія Вікторівна

Амністія та помилування як аспекти реалізації
принципу гуманізму. 174

Ленюк Вікторія Артемівна

Відмежування групового порушення громадського порядку
від суміжних складів правопорушень. 178

Соколов Євген Максимович

Окремі аспекти кримінально-правової охорони цивільного
населення в умова збройного конфлікту. 182

Загнітко Анна Валентинівна

Вчинення колабораційної діяльності в період
воєнного стану. 186

РОЗДІЛ 3
ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Туляков В'ячеслав Олексійович

«Гумор» у публічному праві проти права гумору. 190

Березовська Наталя Леонідівна	
Біологічний критерій початку та закінчення життя	197
Горбачова Ірина Михайлівна	
Порушення трудових прав людини	205
Колодін Денис Олексійович	
Підкуп як кримінально-правова практика у виборчому процесі	211
Тімофєєва Лілія Юрійвна	
Виклики щодо реалізації принципів кримінального права України в умовах реформування	216
Агапова Каріна Вікторівна	
Характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань	222
Радковська Ірина Сергіївна	
Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту за КК ФРН	227
Мустафаєва Анна Іванівна	
Кримінально-правова охорона ембріона в Україні	233
Нековаль Єгор Ігорович	
Кримінальна заборона посягань на виборчу систему: коротке порівняння вітчизняного та німецького досвіду	238
Рутковська Анастасія Русланівна	
Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами в умовах російсько-української війни	243
Сидорець Вікторія Павлівна	
Судовий прецедент як джерело кримінального права	248
Момоток Микола Олександрович	
Кримінальне право у XXII столітті	251

школи з кримінального права Одеської школи права. Підготував 25 кандидатів (докторів філософії) та 5 докторів юридичних наук.

Напрями наукових досліджень – філософія кримінального права та правосуддя, права людини та кримінальне право, міжнародна кримінальна політика та правосуддя, порівняльне кримінальне право, парадигми кримінального правопорушення та кримінально-правових заходів, попередження злочинів та контроль за ними, віктимологія.

«ГУМОР» У ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ ПРОТИ ПРАВА ГУМОРУ

*Нам ни к чему сюжеты и интриги:
Про всё мы знаем, про всё, чего ни дашь.
Я, например, на свете лучшей книгой
Считаю кодекс уголовный наш.*

*И если мне неймётся и не спится
Или с похмелья нет на мне лица –
Открою Кодекс на любой странице
И – не могу – читаю до конца.*

**В. Высоцкий.
Песня про Уголовный кодекс, 1964**

Пам'ятаєте анекдот: Запитання до Європейського Суду з прав людини: «Доброго дня! Я дав своєму адвокату 5000 євро, щоб він сплатив мито за моє звернення до Європейського Суду з прав людини. Адвокат заплатив, але згубив квитанцію про платіж. Скажіть, будь ласка, чи не поверне Європейський Суд з прав людини мені моє звернення, якщо я не зможу додати до нього квитанцію про сплату мита?». Відповідь Європейського Суду з прав людини: «При зверненні до Європейського Суду з прав людини мито не сплачується».

Презумпція обізнаності. Знання закону та порівняння засобів регулювання є невід'ємним елементом наукового пошуку, формування школи. Якщо серйозно, то у вітчизняній кримінально-правовій догматиці порівняльно-правовий (порівняльний, компаративний) метод використовується для визначення змісту та сутності кримінально-правових норм та інститутів, характеристик кримінальної політики держави чи міждержавних угруповань, законодавство яких досліджується, з метою виявлення загальних сутнісних рис і характеристик догми права й закономірностей її розвитку для

подальшого визначення можливих напрямів удосконалення кримінального законодавства України і практики його застосування. При чому методологія порівняльно-правових досліджень побудована на констатації того, що соціальні конструкти кримінальної відповідальності та покарання, кримінального правопорушення тощо розуміються не стільки як мовні та культурологічні явища, скільки як елементи об'єктивної реальності, що існують та виконують у суспільстві певні функції, пов'язані із забезпеченням безпеки особи, суспільства, держави, світового правопорядку [1, с. 30].

Для мене сьогодні у кримінальному праві центральною парадигмою розвитку є людиноцентричний, віктим-орієнтований підхід за яким охорона прав людини є центральним елементом кримінальної політики.

Водночас, яким чином сягнути справедливості у системі світового безладу та турбулентності, коли кримінальне право у класичному вигляді охорони та регуляції суспільних відносин замінюється субстратом політичних, адміністративних, дисциплінарних санкцій, не зовсім відомо. Гібридне кримінальне право за нашою точкою зору, засновано на реалізації принципу нерівності у кримінально-правових відносинах. І якщо нерівна рівність (за Г. Сковородою) поєднує унормованість, то рівність у кримінальному праві задзеркалля нівелюється виключеннями, привілеями та доцільним регулюванням шляхом зловживання правом чи владою.

Регулятивна функція кримінального права, – це не просто убезпечення безпеки об'єктів кримінально-правової охорони нормативно визначеними заходами державного примусу, а досягнення гармонії у взаємовідносинах між державою та громадянами, де відповідальності правопорушника кореспондує обов'язок держави щодо розшуку, покарання і реабілітації злочинця; компенсації і реституції особі, потерпілій від кримінального правопорушення; досягнення суспільного спокою та злагоди на міжнародному, національному, локальному та індивідуальному рівнях.

У випадку недосягнення такого гармонічного балансу ми зіштовхуємося з «розмиванням» нормативної усталеності кримінального правопорушення за рахунок корупційних чи кримінальних практик (пограничних ситуацій), що не можуть бути визнані правопорушенням; не підтримкою чи громадською протидією населенням діяльності з охорони правопорядку; конфліктами соціальних норм, які дозволяють скоєння правопорушень за умов сприяння відповідній ідеології, релігійній ворожнечі (злочини ненависті) чи праворозумінню відповідної анклавної соціальної групи (норми

звичаєвого права, що легітимізують злочини проти чужаків та не членів групи); повстаннями та актами терору [2, с. 40].

Водночас, безлад у публічно-правовій політиці, віртуальність та слабкість державної влади та невідворотності використання заборон ведуть до нехтування останніми. Право доводиться до абсурду, спрацьовує правило «голого короля», розповсюджуються правовий нігілізм та аномія, ненависть до влади.

На жаль, законодавці у прагненні урегулювати все, що регулюється, ллють воду на млин формування правового абсурду. Це дуже смішно. Але...

Декілька прикладів.

У Британії існує безліч дивних законів, які, на щастя, ніким не виконуються. На папері вам заборонено чистити килими на вулиці з 8 ранку до 10 вечора, переганяти худобу містом у денний час без відповідного дозволу, перевертати марку із зображенням короля або королеви догори дригом... Ну а найдурніший закон Великої Британії, на думку місцевих жителів, – заборона на смерть у будівлі Парламенту. Ухвалений закон був у 1313 р. і пояснюється просто: якщо ви померли в Парламенті, держава зобов'язана поховати вас за свій рахунок. Список безглузвих законів можна продовжити:

Не можна протягувати білизняну мотузку через вулицю.

Не можна влаштовувати свинарник перед будинком (у прямому сенсі слова свинарник, тобто хлів, де живуть свинки).

Не можна допускати, щоб ваш пес вступав в інтимні стосунки з псом монарха без попередньої згоди (монарха, а не пса, зрозуміло).

Будь-якого викинутого на британські береги кита насамперед треба пропонувати королю (королеві), який (яка) вже сам (сама) вирішить, що з ним (китом) робити. Це ж стосується і викинутих на берег (не цілком розумію, як) осетрів.

З 1998 року не можна влаштовувати ядерних вибухів (із цим не посперечаєшся, хоча залишається за кадром, для чого взагалі знадобилося ухвалювати з цього приводу окремий закон).

Не можна переносити дошки тротуаром.

Не можна грати в азартні ігри в бібліотеках (цікаво, а чому б ні? Відвідуваність вже точно б зросла).

У межах старої міської стіни Йорка можна з чистою совістю пристрелити шотландця, якщо він озброєний луком і стрілами, в будь-який день, крім неділі [3].

Не годувати голубів у Венеції та Флоренції, не бігати спиною після заходу сонця в штаті Коннектикут, не тримати коня у ванній у Південній Кароліні або не ходити з левом у кінотеатр у Меріленді.

В Англії заборонено викликати таксі, якщо ви хворієте на чуму. У суворій Норвегії відмовитися від кулачного бою не можна. Опонент повинен доблесно битися або заплатити штраф у розмірі 4 оленів. У Туреччині забороняється закохуватися в сина, доньку, дружину, слугу або тварин сусіда. Взимку у Швеції не можна скаржитися на відсутність сонця. Стародавній норвезький закон свідчить, що чоловіки повинні здійснювати набіги в сусідні країни не рідше одного разу на 5 років. Громадянам Монако заборонено грати в казино Монте-Карло. Як би дивно це не звучало, пиячити в британському пабі незаконно. З 1872 року в Шотландії не можна п'яним «нести відповідальність» за корову, коня або паровий двигун [4].

У Польщі заборонено носити одяг із зображенням мультяшного персонажа Вінні Пуха. Це стосується прогулянок поблизу шкіл, дитячих садків і майданчиків. Причина – герой мультика не носить штанив, і тим самим, на думку законодавців, пропагує нездорову поведінку [5].

У парламенті України також було чимало смішних законопроектів. Пропозиції Сергія Терьохіна зробити сало «національним надбанням», заборонивши вивозити його з країни, і проекти «Про полігамію» («У пояснювальній записці він написав: «Чоловік – це полігамець, жінка – полігамка, а діти, народжені в полігамному шлюбі, – полігамнята»), і «Про вільні ерогенні зони». Віктор Ющенко в розпал кризи у 2008-му вніс законопроект про збереження кажанів у Європі, який навіть ухвалили в першому читанні. Відзначився він й постановою про встановлення обов'язкової протокольної світи в 15 осіб при зустрічах і проводах Президента України. Брат екс-президента Петро Ющенко також відзначився: пропонував святкувати ювілеї доньки князя Всеволода, дружини Ярослава Мудрого і річницю весілля Анни Ярославни. Соратники Ющенка пропонували заборонити паління у власній квартирі та в авто, запровадити кримінальну відповідальність (3 роки в'язниці) за користування послугами повій та обов'язково реєструвати домашніх улюбленців, вішаючи на дверях квартир попереджувальні таблички про їхню наявність удома (за порушення – штраф 510 грн). Регіонали, зі свого боку, всерйоз занепокоїлися нестачею туалетів і хотіли дозволити українцям вільно і безкоштовно справляти нужду в туалетах організацій усіх форм власності [6].

Вишенькою на торті у галузі регуляції «нужди» була Постанова КМУ від 24 лютого 2016 р. № 107 «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з користування громадськими

вбиральнями в населених пунктах» [7], якою встановлено нормативний розмір часу перебування у вбиральні...

Про «ляпи» у кримінальному законодавстві вже казати не приходится. Від переліку «пробаційних» кримінальних правопорушень до систематичності надання сексуальних послуг за плату у ч. 1 ст. 303 КК України в редакції до 12.01.2006 року. Безліч прикладів, вважаючи що кожен народний обранець бажає доповнити Кримінальний кодекс новелами.

Свого часу представниками Одеської школи права була зроблена спроба надання асоціативної характеристики кримінально-правових норм крізь призму одеських афоризмів і анекдотів. Наші Кримінальний кодекс в анекдотах та Кримінальний кодекс в анекдотах та карикатурах стали бестселерами [8, 9].

Бо потреба у гуморі, здоровому глузді і сенсі при конструюванні нової кримінально-правової норми є невід'ємним елементом сучасної кримінальної політики. Справу продовжили й інші фахівці [10].

Стосовно розвитку законодавства кримінально-правового профілю, зазначимо, що у Європейських країнах загальні принципи криміналізації розглядаються як:

«Принципи визначення порогового значення криміналізації (шкода, охоронювані правові інтереси);

Принципи обґрунтування криміналізації (пропорційність, ефективність);

Принципи розподілу повноважень ЄС у сфері криміналізації (правова основа компетенції, субсидіарність);

Принципи побудови складу злочину (внутрішня субсидіарність, нормативність, ефективність доказування та притягнення до відповідальності, ретроспективна пропорційність)» [11].

Пам'ятаючи про те, що кримінальне правопорушення є соціальним та лінгвістичним конструктом, кожен з цих принципів є елементом ретельного культурологічного аналізу.

Бо без розуміння норми та неможливості доведення її виконання до абсурду немає обізнаності. Без обізнаності відсутня ефективна регуляція.

Отже юристи мають право на гумор и це право повинно бути вдало використаним в епоху турбулентності.

Список використаних джерел

1. Туляков В. О. Порівняльний метод у науці кримінального права. *Правова доктрина України*: у 5 т.: Кримінально-правові науки України: стан,

- проблеми та шляхи розвитку / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. Розд. 1, підрозділ 1.1.2. Харків : Право, 2013. Т. 5. С. 30.
2. Туляков В. О. «Чорні лебеді» кримінального права та методологія правового регулювання. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків (18–19 жовт. 2018 р.). Харків : Право, 2018. С. 38–41.
 3. Литвінова Я. Блог Яны Литвиновой: причуды британских законов, 17 июля 2015. URL: https://www.bbc.com/russian/blogs/2015/07/150717_blog_litvinova_laws
 4. Смішні закони різних країн. URL: <https://www.biletik.aero/handbook/blog/aviayumor/39-samykh-smeshnykh-i-nelepykh-zakonov-evropy/>; <https://all.accor.com/ru/russia/magazine/one-hour-one-day-one-week/smeshnye-zakony-raznykh-stran-72a0f.shtml>
 5. Затюк Сергій. 10 дивних та кумедних європейських законів, в існування яких складно повірити – 15 травня 2021. URL: https://zakordon.24tv.ua/10-divnih-kumednih-yevropeyskih-zakoniv-zakordon-ostanni-novini_n1627195
 6. Зеленюк Кристина. Топ-5 самых странных законопроектов Украины 18 июня 2013. URL: <https://politics.segodnya.ua/politics/Top-5-samyh-strannyh-zakonoproektov-Ukrainy-442867.html>
 7. Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з користування громадськими вбиральнями в населених пунктах: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-2016-п#Text>
 8. Ківалов С. В., Туляков В. О., Балобанова Д. А. Кримінальний кодекс України в анекдотах / під ред. С. В. Ківалова. Одеса : Юридична література, 2008. 376 с.
 9. Ківалов С. В., Туляков В. О., Балобанова Д. А. Уголовный кодекс Украины в анекдотах и карикатурах. Київ, 2012. 320 с. ISBN 978-966-507-291-1
 10. Поскира Роман Антологія Юридичного гумору. Львів, ЗУКЦ, 2020. 396 с.
 11. Buisman S. S. The Future of EU Substantive Criminal Law: towards a Uniform Set of Criminalisation Principles at the EU level. *European journal of crime, criminal law, and criminal justice*. 30 (2022). 161–187. 29 Jun 2022. URL: https://brill.com/view/journals/eccl/30/2/article-p161_004.xml

Ключові слова: кримінальне право, обізнаність у праві, гумор у праві, підстави криміналізації.

Key words: criminal law, legal awareness, humor in law, grounds for criminalization.